

студентів, які були повноправними учасниками конференційної програми, мали свої секційні засідання, екскурсії й конкурси. Найкращим американістом під бурхливим оплески всіх учасників було визнано Пола Лоутера — упорядника численних американських text-books, якими користуються сьогодні ті, хто так чи інакше причетні до вивчення й викладання літератури США в усьому світі.

Учасники конференції визначили її як початок нового етапу в американістиці, на якому позначився поворот до глобальності, що сприятиме відкритості американських студій, їх наближенню до світової гуманітаристики.

Т.Денисова

Наукове видання
**АМЕРИКАНСЬКІ ЛІТЕРАТУРНІ СТУДІЇ В
 УКРАЇНІ**
 Випуск 3, грудень, 2006
ЛІТЕРАТУРА США: РОЗДУМИ, ЕСЕЇ, РОЗВІДКИ

AMERICAN LITERARY STUDIES IN UKRAINE
 Volume 3, December, 2006
 LITERATURE OF THE USA:
 ESSAYS, REFLECTIONS, RESEARCHES

Відповідальні за випуск Олена Дубініна,
 Ганна Стембковська (Коломієць)
 Редактор Світлана Онісенко

A-61 АМЕРИКАНСЬКІ ЛІТЕРАТУРНІ СТУДІЇ В
 УКРАЇНІ. К.: Факт, 2006. Вип. 3 «Література
 США: роздуми, есеї, розвідки». 399 с.

Черговий випуск щорічника «Американські літературні студії в Україні» присвячено видатному українському вченому-американісту, доктору філологічних наук, професору Тамарі Наумівні Денисовій. Відповідно до широкого кола інтересів дослідниці в галузі американської літератури, даний випуск охоплює значний спектр проблем та явищ, що сформували контекст сучасної літератури США. До збірки увійшли роботи дослідників — друзів, учнів та послідовників професора Денисової — з США, Європи, Росії, Білорусі, України.

ББК 83.3(7)

Черговий випуск щорічника «Американські літературні студії в Україні» присвячено видатному українському вченому-американісту, доктору філологічних наук, професору Тамарі Наумівні Денисовій. Відповідно до широкого кола інтересів дослідниці в галузі американської літератури, даний випуск охоплює значний спектр проблем та явищ, що сформували контекст сучасної літератури США. До збірки увійшли роботи дослідників – друзів, учнів та послідовників професора Денисової – з США, Європи, Росії, Білорусі, України.

Редакційна колегія:

д.ф.н., проф. Денисова Т.Н. (голова), п.п.ф. Еморі Елліотт (США), академік НАНУ Жулинський М.Г., екс-радник посольства США в Україні з питань преси, освіти та культури Жанет Демірей, чл.-кор. НАНУ Гундорова Т.І., чл.-кор. НАНУ Наливайко Д.С., д.ф.н., проф. Висоцька Н.О., д.ф.н., проф. Потніцева Т.М., проф. Жлуктенко Н.Ю., д.ф.н., проф. Козлов О.С., к.ф.н., доц. Гон О.М. (заступник голови), к.ф.н. Дубиніна О.В. (секретар), к.ф.н. Стембковська (Коломієць) (секретар)

Рецензенти:

д.ф.н., Овчаренко Н.Ф., д.ф.н., проф. Торкут Н.М.

Рекомендовано до друку рішенням
Вченої ради Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка
НАН України (протокол № 11 від 21.12.2006 р.)

Друкуються за фінансуванням Відділу преси,
освіти та культури Посольства США в Україні.

Інститут літератури
ім. Т.Г.Шевченка
НАН України, 2006
Авторів статей, 2006

ЗМІСТ

ЧАСТИНА I. ТЕОРЕТИКО-ЛІТЕРАТУРНІ РОЗВІДКИ, ЕСЕЇ

Іхаб Хассан (США) МАПИ ТА ІСТОРІЇ: КОРОТКІ РОЗДУМИ (Переклад Олександра Гона)	13
Аскольд Мельничук (США) БІЙ З ТІННЮ: СТИЛЬ І ЧАС (Переклад Тетяни Стовбун)	32
Енн С. Коулі (США) ДОСЛІДЖЕННЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОЕТИКИ: ЗА МЕЖАМИ ДРУКОВАНОЇ СТОРІНКИ (Переклад Ганни Стембковської (Коломієць))	45
Ноель Полк (США) ШРАМ (Переклад Олени Дубініної)	70
Золтан Абаді-Нагі (Угорщина) РАЙМОНД ФЕДЕРМАН ОБГОВОРЮЄ ФРАНЦУЗЬКУ ТЕОРІЮ ЛІТЕРАТУРИ ТА „ПОСМІШКИ НА ПЛОЩІ ВАШИНГТОНА” (Переклад Олександра Гона)	89
Наталя Висоцька (Київ, Україна) АМЕРИКАНСЬКИЙ „ТЕКСТ” ЯК ПРОДУКТ КУЛЬТУРНОЇ КРЕОЛІЗАЦІЇ	102
Тетяна Потніцева (Дніпропетровськ, Україна) ПРАВО МАТИ ВИБІР: ПРО АКАДЕМІЧНИЙ ТА „АВТОРСЬКИЙ” ПОГЛЯД НА АМЕРИКАНСЬКУ ЛІТЕРАТУРУ	115

ЧАСТИНА II. ІСТОРИКО-ЛІТЕРАТУРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тетяна Михед (Ніжин, Україна) АНТИЧНА МІФОЛОГЕМА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ КОНСТИТУЮВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ПРОСТОРУ РОМАНУ Г. МЕЛВІЛЛА „МОБІ ДІК”	131
Екатерина Стеценко (Москва, Росія) РОМАН ДЖ. СТЕЙНБЕКА „ГРОЗДЬЯ ГНЕВА”	142
Сергій Щербина (Полтава, Україна) „ОСТАННІЙ З ПУРИТАН” У ПОВІСТІ Н. УЕСТА „ПОДРУГА СКОРБОТНИХ”	158
Ольга Несмелова (Казань, Росія) ЕВОЛЮЦІЯ „РУССКОГО” ВОСПРІЯТТЯ ТВОРЧЕСТВА Э. ХЕМИНГУЕЯ	171

Сергій Щербина
к.ф.н., доцент, Полтава, Україна

«ОСТАННІЙ З ПУРИТАН» У ПОВІСТІ Н.УЕСТА «ПОДРУГА СКОРБОТНИХ»

Із часів «Великого Гетсбі» Скотта Фіцджеральда в американській літературі, мабуть, не було твору, в якому б автор зумів так виразно висвітлити глибину й гостроту духовної кризи, що охопила США, як це зробив Натанаел Уест у «Подрузі скорботних» (*Mina Lonelyhearts*) (1933). Невелика за обсягом книжка, написана в розпал Великої депресії, що охопила США в 30-х роках, знайомить читача з наслідком економічної кризи — інфляцією моральних цінностей, духовним вакуумом і гострими симптомами людської роз'єднаності й ізольованості. І якщо «Великий Гетсбі» та «Американська трагедія» Драйзера стали віхами літератури США 20-х років, то «Подруга скорботних» Н.Уеста і «Грона гніву» Дж.Стейнбека — це два погляди на Америку «червоних тридцятих».

Як і роман С.Фіцджеральда, повість Н.Уеста присвячена темі трагічних розбіжностей між ілюзією та реальністю, «американською мрією» та американською дійсністю. Однак письменники фіксують різні фази кризи: «вік джазу» з усією очевидністю продемонстрував неможливість поєднати реалізацію горезвісної мрії з істинно моральною позицією індивіда, а Велика депресія поставила під сумнів сам факт існування особистості, яка сприймає дійсність з позицій моральності.

Письменники «загубленого покоління» були свідками того, як будь-яка спроба реалізації морального ідеалу, усеке зусилля відшукати в традиційній системі цінностей категорію, стійку до впливу корупції й занепаду, неминуче закінчувалися крахом. Поряд із пошуком нових цінностей, С.Фіцджеральд, Е.Хемінгуей, Н.Уест прагнули виявити джерела духовної деградації американського суспільства в певних первинних структурах національної свідомості. С.Фіцджеральд простежив еволюцію «американської мрії», «міфу успіху», змусивши Джея Гетца повторити в реальному житті основні фази розвитку зазначеного міфу. Поразка «Великого Гетсбі», на думку письменника, була визначена ще задовго до його народження, у той самий момент, коли чужоземці-завойовники порушили зелену безтурботність нового континенту.

Так виглядає «первородний гріх» Америки. Натаніел Уест у «Подрузі скорботних», як і Натаніель Гогори за три чверті сторіччя до того, намагається перевірити на міцність моральні імперативи біблійного кодексу, що органічно ввійшли в структуру американської колективної свідомості. Хоча і метод, і мета цих письменників зовсім різні, обидва фактично доходять одного висновку — релігійна доктрина і справжній гуманізм несумісні.

Звісно, творець «Червоної літери» був у більш вигранному становищі, адже в його час суспільна думка ще зазнавала досить значного впливу з боку пуританської ідеології, і реконструкцію пуританського мислення він проводив, так би мовити, по свіжих слідах. Уесту ж уже довелося мати справу з «відбитою дійсністю», більш того, різні сторони пуританської догми до 30-х років минулого століття були значною мірою секуляризовані й перетворені на настанови панівної теорії буржуазного індивідуалізму. Тому автору була потрібна така перспектива, яка дала йому змогу застосувати принципи осторонення, як визначає його В. Шкловський:

«вирвати речі з автоматизму сприйняття» [4, 12], що значною мірою зумовило принципи поетики твору, «Шалені образи використані для ілюстрації звичайних подій» [3, 174], — так коментує одну з особливостей своєї повісті автор.

Сам письменник визначив жанр «Подруги скорботних» як повість (*a short novel*), а специфіка художнього узагальнення, властива твору Уеста, на наш погляд, засвідчує приналежність його до повістей-притч. До того ж аналіз структурної організації та поетики повісті, характер конфлікту дає змогу зробити припущення про її близькість до традиції *romance*.

Деякі критики безспідставно поділяють творчість Н. Уеста на два етапи, зараховуючи до першого «Сновидіння Балсо Снелла» (1931) і «Подругу скорботних» (1933), а до другого — «Круглий мільйон» (1934) і «День сарани» (1939). За своїми естетичними параметрами «Сновидіння Балсо Снелла» і «Подруга скорботних» належать до творів «романтичного реалізму», тоді як ідейно-художні особливості двох інших романів Н. Уеста, що містять критику суспільних інститутів, дають можливість розглядати їх серед творів соціально-критичного відгалуження реалізму.

Як стверджує Дж. Хербст, представниця лівого крила ліберальної критики, якій, очевидно, належить першість у визначенні «Сновидіння Балсо Снелла» і «Подруги скорботних» як притч, «ці романи — похмурі параболы, що втілюють погляд Уеста на те, що значить бути людиною в цьому світі» [5, 132].

З думкою американського критика важко не погодитися. Справді, світогляд Уеста позначений песимізмом, у його палітрі переважають похмурі і тьмяні тони, і не даремно О. Мулярчик у передмові до роману «День сарани» і повісті «Подруга скорботних» визначив творчу манеру письменника як «жорстокий реалізм» [2, 15]. Очевидно, твір, у якому йдеться про нерівну битву засмиканої, надламані людини з ворожою їй реальністю,

поводилою усякого змісту і порядку, і не може бути іншим.

Ведучий колонки читача в одній із нью-йоркських газет щодня отримує десятки листів, пройнятих горем і розпачем, і робота, що здавалася йому спочатку забавкою, до того ж тимчасовою, стає хрестом, на якому його щодня розпинають біль і жаль за життя знедолених. Це передісторія героя, а з ним самим ми зустрічаємося в момент кризи, коли він, уже стомившись утішати читачів дурницями, переживає черговий напад депресії. Розділ, що називається «Подруга скорботних, допоможи, допоможи», починається з молитви, адресованої Подрузі скорботних, що пародіює католицьку молитву Анна Christi з «Духовних вправ» Лойоли. Слідом за молитвою надходять три листи від читачів, де йдеться, як звичайно, про людське горе. Подруга скорботних, схилившись над машинкою, друкує чергову порцію підсолодженої брехні. Потім автор подає опис свого героя: «Незважаючи на модний дешевий костюм, у ньому все одно легко було вгадати сина баптистського священика. Йому б пішла борода — вона увиразнювала б його чоловічу зовнішність. Але і без бороди всякий розпізнав би в ньому пуританина з Нової Англії. Чоло в нього було високе і вузьке. Ніс довгий і костистий. Кошаве, розвідне підборіддя формою нагадувало копито» [3, 209]. Входить кур'єр, за ним Шрайк — безпосередній начальник Подруги, який починає диктувати текст «розради». На цьому розділ, що нагадує радше сцену з кіносценарію чи картинку з коміксу, ніж текст прозового твору, закінчується.

Слід зазначити, що, поклавши в основу композиції повісті «техніку коміксу», Н. Уест не вичерпав свого прагнення до новацій. Усі розділи, що описують ситуації, в які потрапляє Подруга скорботних у місті, містять безліч біблійних алюзій, значну кількість фрейдистської символіки. Крім того, автор відродив один зі стародавніх прийомів, прикметних для поетики

пуританської літератури, ввівши у тканину повісті т.з. «видіння», що відвідують героя в хвилини серцевих нападів. У пуританській літературі Америки XVII — кінця XVIII сторіч цей прийом (*shadows*) досить поширений. Зазвичай він служив дня розшифровки того чи іншого знамення, посланого Провидінням. Роль видінь у «Подрузі скорботних» набагато ширша, оскільки цей прийом використовується автором і для характеристики духовного стану героя, і для опису певних моментів минулого протагоніста повісті, і для загострення окремих конфліктів твору. Автор використовує всі засоби поетики та композиції для побудови дуже стрункої й тонко продуманої системи значень. У своїй сукупності вони формують притчевість «Подруги скорботних», що веде до з'ясування максимально узагальненої моралі однієї з найбільш гірких і трагічних повістей в американській літературі.

Як бачимо, уже в експозиції твору закладений основний принцип, що визначає його структуру — принцип багатопланової нарації. Способи створення багатоплановості численні, адже письменник прагне мати подвійну перспективу на різних рівнях організації повісті. Один із них — двопланова манера викладу подій. Розповідь у «Подрузі скорботних» ведеться від третьої особи, з позицій всезнаючого автора. Іронія оповідача створює певну дистанцію між автором і його героєм і до того ж служить засобом оцінки дій Подруги скорботних. Однак у деяких епізодах роль оповідача переходить до Подруги, і тоді читачу доводиться дивитися на навколишні події крізь призму свідомості героя.

Тим часом Подруга переживає духовну кризу, свідомість героя розщеплена, душа болісно намагається поєднати непокєднуване — гуманне ставлення до світу, так званий «комплекс Христа», з позицією черствого й холодного виконавця своїх службових обов'язків, тобто із соціальною функцією героя. Автор змушує аудиторію прийняти цю умовність поведінки свого персонажа,

унаслідок чого розповідь може трактуватися як на рівні подій, так і на символічному рівні.

У структурі «Подруги скорботних» умовно можна виокремити побутовий і символічний рівні, що, однак, між собою взаємопов'язані. Як зазначає В.Комерчєро, «рівні значень роману не розташовані, як здавалося б, один над іншим — подібно до шару нафти, що покриває воду: вони взаємно проникають» [5, 59]. Такий спосіб організації твору дає змогу розглядати його персонажів не тільки як образи конкретних людей із усіма властивими їм достоїнствами та недоліками, а й як умовні, наповнені символічним значенням узагальнені моделі людської поведінки.

Образ Подруги скорботних, на нашу думку, тяжіє до романтичного типу героя. Як і Ізмаїл у першому розділі «Мобі Діка», протагоніст повісті поставлений автором у критичну ситуацію — він перебуває на грані нервового зриву. І хоча письменник мотивує такий стан суто психо-фізичними причинами («комплекс Христа» — не що інше, як породжене істерією почуття, з яким «він прав... але ніколи не давав йому повної волі» [3, 216]), контекст повісті перетворює його на емний символ кризи гуманістичної думки Заходу. Для героя Христос — ідеал людини, що прийняла на себе горе світу, що дала справжній приклад любові до ближнього. Трагедія Подруги скорботних у тому, що він, незважаючи на зусилля, не може керуватися порадою, вичитаною в Достоевського: возлюбити людство, хоч би яким гріховним воно було. Ідеал залишається недосяжним, але, за словами Уєста, «боротися за нього варто» [3, 248]. Подруга скорботних судить і себе, і навколишніх за вищим кодексом гуманізму, яким вважає християнську любов. Але щораз він переконується в нереальності своїх спроб допомогти незліченним зневіреним. Висвітлюючи все нові риси протагоніста шляхом багаторазового порівняння з ідеалом, Уєст, безсумнівно, використовує романтичний принцип типізації.

Поступово автор підводить читача до усвідомлення причин життєвого краху Подруги скорботних. З одного боку, герой повісті — жертва соціальних умов, адже страждання його кореспондентів викликані найчастіше потворністю буржуазної дійсності. З другого боку, Подруга скорботних уособлює не Христа-миротворця, а Христа, що несе світу меч. Не випадково в романі автор наголошує на його подібності до пуритан. Духовний запас пуританських догм, успадкований Подругою, стає однією з перешкод на шляху героя до серця й душі людини.

Образ Подруги цінний як визначений тип романтичного героя, зображеного під час його найгострішого конфлікту з людьми. Граничному узагальненню образом сприяє ретельна селекційна робота автора над портретом Подруги. Повість Уеста — ще один приклад використання «техніки добору» американськими письменниками 20–30-х років. У характері Подруги скорботних немає жодної риси, яку не можна було б обґрунтувати з погляду психології, естетики, релігії. Образ вибудовується письменником поступово, цеглинка за цеглинкою, минуле героя узгоджується із сьогоденням, що несе в собі прикмети майбутнього. Водночас це образ багатоликий, поведінка героя не передбачувана, що свідчить про прагнення автора створити не портрет цілісної натури, а зображення людини, чия свідомість перебуває в стані руйнації, показати кризу ідентичності. Уест створює численні іпостасі Подруги, переводячи оповідання в символічний план, унаслідок чого перед читачем постає кілька емблематичних значень персонажа, що групуються навколо двох основних понятійних комплексів, один із яких — легенда про Христа, що тлумачиться з позицій моральності, а другий — ідея дегуманізованого суспільного порядку. У сюжеті ці дві лінії, що визначають поведінку Подруги, спочатку розвиваються паралельно, але у фіналі повісті, що містить виконану у фарсових тонах розв'язку,

перетинаються. Так створюється двоплановість і на сюжетному рівні.

Звернімо увагу, як це відбувається у третьому розділі. Після відвідування бару герой приїжджає додому, знімає Христа з розп'яття і милицями прибиває його до стіни. «Але бажаного ефекту не вийшло. Христос не корчився, а висів спокійно і декоративно» [3, 215]. Якого ж ефекту очікує герой, чому Христос має корчитися? Ці питання залишаються без відповіді, а наступна цитата з «Братів Карамазових», що закликає до любові, здавалося б, прямо протилежна настрою героя, який жадає крові. Однак Подруга знаходить у собі сили тільки іронізувати над заповідями старця Зосими. З'являється тема агнця, однієї з традиційних іпостасей Христа. Подруга згадує своє дитинство, початок духовного розладу. Минуле протистоїть сьогоденню. Атмосфера батьківської церкви видається нескінченно вищою за вульгарний світ «дверних ручок». Навіть істерія, як своєрідний притулок, протистоїть цьому світу. Оповідання будується на контрасті, завдяки якому читачеві відкриваються все нові й нові риси протагоніста. Ось героя відвідує видіння, де минуле й сьогодення постають у формі гротеску, що іноді доходить до абсурду. Герой жонглює дверними ручками, як у повсякденному житті — розхожими ідеями. Але ось Подруга хоче помолитися, а молитва вже не своя, вона з репертуару Шрайка «...і вимовляв він її голосом кондуктора, що оголошує зупинки: «Господи, ми не з тих, хто омивається вином, водою, сечею, оцтом, вогнем, олією, шлунковими краплями, молоком чи коньяком, борною кислотою. Господи, ми з тих, хто омивається винятково кров'ю агнця» [3, 217]. Думки Подруги й уві сні, і наяву неминуче повертаються до Христа, кров'ю якого людство намагається змити із себе «первородний гріх».

Тема «первородного гріха» була ретельно розроблена ще Н.Готорном, але Н.Уест розглядає новий аспект цієї проблеми — чи був сенс у муках Христа, чи

виправдана його жертва, трактуючи її, безсумнівно, не в теологічному сенсі. Історія Христа — лише могутній засіб впливу на читацьку свідомість: автор змушує християнський міф працювати на концепцію людини, що протистоїть буржуазному світопорядку. Ключ до такого розуміння позиції письменника дає наступний абзац: «він опинився в студентському гуртожитку... вони сперечалися про буття Боже з півночі до світанку і тепер, випивши все віскі, вирішили сходити на ринок за яблучною горілкою» [3, 217]. Справді, якщо для доведення «Божого буття» потрібна ще одна порція випивки, то навряд чи дух віри сильний у душах приятелів Подруги. Сам же герой не здається, йому потрібно якось виправдатися перед грізним Богом пуритан, і він вимагає принести в жертву молоде ягня. Для американського читача сцена заклання агня асоціюється і з історією Ісаака-Авраама, і з розп'яттям Христа. Н.Уест трактує християнський міф на свій лад. Подруга скорботних не зміг убити ягня ножом, він його тільки поранив і, насамкінець, щоб припинити страждання тварини, розбив його голову каменем «... і залишив тушу мухам, що роїлися над закривавленими квітами вітваря» [3, 217]. Автора цього похмурого апофеозу безглуздої смерті можна було б звинуватити в натуралістичних надмірностях, якби даний уривок не містив у собі символічного підтексту. З погляду Уеста жертва Христа не несе в собі сакрального змісту для сучасної західної цивілізації, вона розглядається лише як один з актів насильства в нескінченному ланцюзі воєн, змов і інших реалій нашого сьогодення. І доля Подруги скорботних — не виняток, це радше підтвердження реальності вовчих законів у сучасному суспільстві. Смерть героя наприкінці повісті також безглузда, як і смерть ягняти. Логіка *shadows* дає змогу бачити у смерті тварини ознаки смерті героя, однак гротескна заостреність усієї сцени викликає в читача могутній емоційний імпульс. Автор праг-

нув розбудити почуття аудиторії, змусити читача співчувати, пережити катарсис. Водночас його герой нездатний боротися з проблемами ні зовнішнього, ні внутрішнього світу. Подруга не може зрестися пуританської духовної спадщини, навіть у стані душевного розладу його поведінка підпорядкована догмі. Письменник уводить ще одну шкалу виміру вчинків героя, засвідчуючи, що поряд із недосяжним «комплексом Христа» він переймається також ідеями порядку та гармонії. Міркування про гармонію й порядок, що служать ще одним понятійним центром твору, безпосередньо пов'язані з кризою суспільної свідомості в Америці часів Великої депресії. Автор «Подруги скорботних», як і інші письменники міжвоєнного періоду, в пошуках позитивних цінностей, які можна було б протиставити девалоризованим ідеалам, звертається до кращих зразків гуманістичної думки, створених у добу Просвітництва і в період Ренесансу. Ідея про гармонію особистості з навколишнім середовищем, прикметна для епохи Відродження, лежить в основі і просвітительської теорії «природних прав людини», а в переосмисленому вигляді присутня у філософії руссоїзму. Різні аспекти цього поняття обігруються і в романі Уеста, додаючи йому багатомірності.

Найяскравіше вони втілені у трьох головних персонажах твору — Подрузі скорботних, Бетті і Шрайку. Для Подруги порядок — це механістичний стерильний світ: «глянувши з вікна, він komponував обрій так, щоб маси будинків взаємно врівноважувалися. Якщо в цьому просторі з'являвся птах, він сердито закривав очі, чекаючи, поки той пролетить» [3, 219]. Тут Подруга скорботних постає в іпостасі людини, в якій свідомість обтяжена вантажем пуританських уявлень про світ. Гармонія середовища, що оточує людину, і її самої як частини світобудови ґрунтувалася у свідомості новоанглійських поселенців на дії законів Провидіння, реалізований у вигляді безмежного ряду причинно-наслідко-

вих зв'язків, а людина, позбавлена свободи волі, розглядалася як знаряддя Провидіння. Крім того, «зневага до конкретних деталей фізичного оточення... пов'язана з диктатом сформованої в суспільстві «картини світу» і пояснюється тим, що для пуританської свідомості сам простір був гранично сакралізованим і поділявся на великі сегменти відповідно до «типології» [1, 67].

Щоб увиразнити основні риси характеру та особливості світогляду головного героя, Уест створює пари контрастних образів — Бетті (коханої протагоніста) і Шрайка (начальника Подруги). Якщо образ Шрайка тлумачиться у всіх дослідженнях як образ антихриста й символізує відсутність будь-якого порядку, хаос, ентропію, то образ Бетті трактують неоднозначно. Найприйнятнішою виглядає думка В. Комерчеро, який вважає, що «Бетті, очевидно, символізує у природі жіноче начало, що відроджує» [5, 69]. Саме Бетті певною мірою служить для головного героя уособленням гуманістичних цінностей, виступає носієм руссоїстського ідеалу, який протиставляється, з одного боку, пуританській «картині світу» (Подруга скорботних), а з другого — ідеї анархії та хаосу (Шрайк). Це, по суті, єдиний світлий образ у всьому творі, і водночас він не менш трагічний, ніж образ Подруги. Бетті також страждає від бездушності, людської роз'єднаності — незмінних супутників великого міста, однак життя не видається їй таким уже безпросвітним. Вона відчуває свій нерозривний зв'язок із природою, саме сільське життя з його невігядливими радостями здається Бетті єдиною альтернативою урбаністичному кошмару, яким зумовлена хвороба Подруги скорботних. Бетті й місто — несумісні. Ми бачимо, як безглуздо виглядає вона у своїй нью-йоркській квартирі, як незграбно сидить на дивані на тлі шпалер або в червоному кріслі, яке розпирають тугі пружини, тим часом, як за містом Бетті

така ж природна, як свіжий весняний вітер чи пісня дрозда.

Прикметно й те, що в уривках, де йдеться про заміську поїздку Бетті і Подруги, немає й натяку на іронію чи сарказм, що пронизує всі інші розділи повісті. Поведінка й почуття героїв прості, навіть якоюсь мірою рефлекторні: «стало дуже холодно, і йому довелося піти по ковдру» [3, 257], «пізніше стало спекотно, і вони вирішили скупатися» [3, 258]. Позиція Бетті, звичайно, приховує в собі небезпеку спрощення життєвих конфліктів, руссоїстський ідеал не витримує зіткнення з дійсністю — і в цьому райському куточку процвітає людиноненависництво, адже хазяїн гаража «Гей, поїхали» — затятий антисеміт. І все-таки саме за містом Подруга скорботних знаходить тимчасову розраду, а в характері Бетті розкриваються світлі сторони. Отже, у світі існує здорове начало, можливості морального збагачення людини завдяки єднанню з первозданою природою. Інша річ, що в реальному житті така альтернатива існує тільки для Бетті, яка вмє бачити і цінувати природу, ніби розчиняється в ній. Для Подруги скорботних цей шлях закритий: по-перше, його пуританські уявлення обумовлюють бачення природи лише як «пристановища диявола», тільки куточків, де «...у глибокій тіні не було нічого, крім смерті: гниле листя, сірі і білі гриби, і над усім — гробова тиша» [3, 258], по-друге, він — «дитя асфальту», Подруга скорботних за покликанням, а місто невіддільне від листів, від прагнення допомогти стражденим. «Дивлячись на замазані руки і діри ротів, він нудився бажанням допомогти, і від того, що бажання було щирим, відчував радість, хоча до неї домішувалося почуття провини» [3, 259].

Так із розвитком сюжету притча про шляхи людини до Бога перетворюється на притчу про шляхи людини до людей.

ЛИТЕРАТУРА

1. Долинин А.А. У истоков американской культуры: «картина мира» в литературе колоний Новой Англии. // Истоки и формирование американской национальной литературы XVII-XVIII вв. — М.: Наука, 1985.
2. Мулярчик А. Жестокий реализм Натанаэла Уэста. // Уэст Н. День саранчи. Подруга скорбящих. — М.: Художественная литература, 1977.
3. Уэст Н. День саранчи. Подруга скорбящих. — М.: Художественная литература, 1977.
4. Шкловский В. О теории прозы. — М., Л.: Круг, 1925.
5. Comerchero V. Natanael West: The Ironic Prophet. — N.Y.: Syracuse Univ. Press, 1964.

Ольга Несмелова

д.ф.н., профессор,
Казанский государственный университет, РФ

ЭВОЛЮЦИЯ «РУССКОГО» ВОСПРИЯТИЯ ТВОРЧЕСТВА Э. ХЕМИНГУЭЯ

Від Редакційної колегії.

Готуючи статтю О.Несмелової до друку, укладачі щорічника «Американські літературні студії в Україні» вважали за необхідне доповнити спостереження авторки стосовно рецепції Хемінгуея на радянському й пострадянському просторі принаймні двома позиціями.

По-перше, поза увагою дослідниці опинився чотири томник «Твори Хемінгуея», який протягом 1979 — 1981 рр. друкувався київським видавництвом «Дніпро». Це зібрання стало знаковою подією в культурному житті не тільки в Україні, адже на теренах колишнього Союзу майже не існувало видань, які могли б конкурувати з «Творами» за масштабністю та повнотою представлення творчості письменника. Окрім перекладів, які стали віхою в історії української школи художнього перекладу, це видання заслуговує на особливу увагу ще й тому, що післямови до кожного тому та коментарі містять цікаві історико-літературні факти та подробиці життя Хемінгуея, глибокі та тонкі спостереження над структурними особливостями, поетикою та